

24 JANUARI 2020

CONFERENTIE VERSLAGEN

BRUSSEL

Uitdagingen voor de ontwikkeling van onze steden tegen 2030

Evenement mede georganiseerd door het
URBACT Belgium Contact Point en de POD
Maatschappelijke Integratie, met de steun
van WBI, GOB en VLAIO.

Evenement mede georganiseerd door het URBACT Belgium Contact Point en de POD
Maatschappelijke Integratie,
met de steun van WBI, GOB en VLAIO.

Conferentieverlagen van het ALTER-agentschap (Pierre Jassogne)

Realisering : Zoé Lejeune

zoe.lejeune@uliege.be

Belgische URBACT Contactpunt

<https://urbact.eu/urbact-belgie>

Twitter : @URBACT_BE

Facebook : @URBACTBelgie

SAMENVATTING

- Oogpunt van de Europese Commissie** p.3
Thomas de Béthune
Europese Commissie, DG REGIO
- Het standpunt van de lokaal verkozenen** p.10
Lalynn Wadera
Schepen van economie en diversiteit, stad Leuven
- Inzicht van de architect en stedenbouwkundige** p.17
Ariella Masboungi
Grand Prix de l'Urbanisme 2016
- Het standpunt van de stadsbeoefenaars** p.23
Renaud de Backer, Housing First Lab Belgium
Patricia Vanderbauwhede, stad Gent
Gregor Stangherlin, stad Luik

OOGPUNT VAN DE EUROPESE COMMISSIE

Door Thomas de Béthune
Europese Commissie, DG REGIO

"Toekomst van de steden 2030+"

De Europese Commissie heeft oog voor de problematiek van de steden. Het is algemeen geweten dat steden van groot belang zijn voor de beleidsmakers.

Op Europees niveau is men zeker niet van plan om de steden in ontwikkeling aan hun lot over te laten. Een groot aantal prioriteiten op Europees, nationaal en regionaal niveau, zijn ook, en vooral, prioriteiten die op de steden van toepassing zijn.

Uitdagingen voor de Europese steden

Laten we even een blik werpen op de huidige situatie. Europa telt 800 steden. Dat zijn 800 steden met meer dan 50.000 inwoners. Daarbij springen nog twee opmerkelijke cijfers in het oog: 72 % van de Europese bevolking leeft in de stad en 85 % van het BNP wordt in de stad gegenereerd.

Dit betekent dat de steden de grootste effecten zullen ondervinden van om het even welk economisch beleid dat we willen lanceren en ondersteunen en dat de maatregelen vooral in de steden zullen worden genomen.

Dit betekent ook dat we voorbijgaan aan de hoofddoelstelling als er ook geen stedelijk beleid wordt ontwikkeld. 70 % van de Europese richtlijnen wordt immers geïmplementeerd in de steden, en 55% van de Europese fondsen gaat naar stadsontwikkeling.

U kent het gebruikelijke discours over steden wel: zij zijn het die met de grote uitdagingen op globaal en lokaal vlak worden geconfronteerd; zij zijn het ook die het hoofd moeten bieden aan de grootste problemen op sociaal, ecologisch vlak, enz. Dit discours wordt al twintig, dertig jaar herhaald. (cf. State of the European cities 2016).

Sedert enkele jaren zijn de statistieken over de steden aanzienlijk geëvolueerd: het Europees cohesieverslag (cf. 7th Cohesion report) geeft bijvoorbeeld een reeks cijfers over de geografische spreiding van armoede. Vaak wordt aangenomen dat armoede zich vooral in de steden concentreert. Dat is echter niet altijd het geval.

In alle Oost-Europese landen is armoede bijvoorbeeld meer geconcentreerd in de landelijke gebieden. In België daarentegen, treft men armoede voornamelijk aan in de stad, net als in de andere West-Europese landen. Dit vergelijkingspunt op Europese schaal maakt het uiteraard mogelijk om het beleid te oriënteren, waardoor we ook een beter begrip krijgen van hoe er moet worden ingegrepen in uw respectieve regio's.

Om te trachten te begrijpen wat er in 2030 zal gebeuren, ben ik een kijkje gaan nemen in wat er in 2011 was geschreven in het Europese rapport over de steden van morgen, het zogenaamde Cities of tomorrow report. Dat rapport stelt dat de steden een sleutelrol spelen in de duurzame ontwikkeling en dat het bestaande model van duurzame ontwikkeling gevaar loopt. Het merkt verder op dat nieuwe beheers- en bestuursvormen essentieel zullen worden voor de steden. Deze vaststellingen zijn nog steeds actueel. In het rapport komt tot slot ook de demografische evolutie aan bod.

Wat is er gebeurd in tien jaar tijd? Ik hoef er geen tekening bij te maken: migratie is dé uitdaging bij uitstek voor alle steden. Wat de economie betreft: die zal niet langer lineair zijn, dat wil zeggen dat het verband tussen economische groei, werkgelegenheid en sociale vooruitgang zal verzwakken. Dat is al vrij duidelijk geworden sinds 2011, met de financiële crisis en de vlakke, zo niet negatieve, groei die we hebben gekend. De verhouding tussen het groeimodel en het sociale systeem dat we hebben opgebouwd, is scheefgetrokken.

In het rapport wordt ook gewaarschuwd dat de ruimtelijke en sociale segregatie zal toenemen. Ook dat is fundamenteel onveranderd gebleven. De geografie van de armoede is vergelijkbaar gebleven en de ongelijkheden zijn niet kleiner geworden. Het rapport wijst verder op het aantal mensen dat zich in de steek gelaten voelt door de maatschappij, en dat geen gewelddadige of extreme methoden zal schuwen om gehoord te worden. Dit wordt vandaag bijvoorbeeld weerspiegeld in de protestbeweging van de gele hesjes.

Naar aanleiding van dit verslag werd in 2019 het Future of cities report gepubliceerd. De boodschap van dit rapport is duidelijk: het roept op om samen te werken met specialisten, met mensen op het terrein en met de universiteiten om de uitdagingen van de steden in kaart te brengen. Wat zijn de opkomende fenomenen, en hoe worden die best benaderd? Waar vinden we oplossingen voor deze uitdagingen?

Vanuit politiek oogpunt werd tijdens een ontmoeting met alle burgemeesters van de hoofdsteden van Europa de vraag gesteld wat hen de meeste hoofdzorgen baart op dit ogenblik. Opmerkelijk genoeg kwamen vooral de mobiliteit, het milieu en de klimaatverandering naar voren. We spreken dus niet over terrorisme, veiligheid of migratie ... neen, we keren terug naar fundamentele waarden.

Ze worden geconfronteerd met basiskwesties in de steden. Andere problematieken die de burgemeesters aankaartten, waren de impact an de sociale netwerken op het nieuwe vermogen om een stad te beheren en de snelheid waarmee informatie circuleert en de relatie met de burgerruimte doet evolueren.

Wie een smartphone heeft, hoeft geen wegwijzers aan kruispunten meer, en nieuwe informatie wordt meteen algemeen verspreid, ongeacht of die positief of negatief is. De relatie tot de stad en tot de overheid is veranderd.

Om terug te komen op dat onderzoek van 2019: het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (Joint Research Centre of JRC), de interne wetenschappelijke dienst van de Europese Commissie, heeft een aantal uitdagingen uitgelicht:

- openbare dienstverlening;
- sociale ongelijkheid;
- mobiliteit;
- gezondheid in de stad;
- betaalbaar wonen;
- water in de stad;
- vergrijzing;
- de ecologische voetafdruk van de stad;
- acties voor het klimaat.

Welke perspectieven werden er naar voren gebracht?

- de ruimte in de stad;
- technologie;
- steden als innovatiecentra;
- het stadsbestuur;
- de burgers in de stad;
- veerkrachtige steden.

Uit dit rapport moeten enkele belangrijke conclusies worden getrokken: ten eerste wordt in België vaak aangenomen dat steden groeien. Behalve Brussel zijn alle steden sinds de jaren '90 blijven groeien. Maar dat is niet in heel Europa het geval, en dit fenomeen zal in de toekomst nog toenemen, want in één op de vier Europese steden krimpt de bevolking juist.

Het is duidelijk dat de meer gekwalificeerde mensen hun stad de rug toekeren - we denken hierbij vooral aan de Oost-Europese landen - om naar landen als België te migreren. De stadsvlucht beheren is derhalve één van de grote uitdagingen van Europa.

Daarnaast is de manier waarop wij ons verplaatsen en leven en werken in de stad veranderd. En die zal in de toekomst nog meer veranderen. Dat staat vast. Dat hebben we nu aan den lijven ondervonden. Heel wat Europese steden zijn nog geen jaar geleden begonnen met auto's uit hun stadscentrum te verbannen. Vijf jaar geleden was zoiets nog ondenkbaar.

Tegenwoordig wordt dit discours vrij en vreedzaam gevoerd in alle gemeenteraden van Europese steden. Sommige steden hebben zelfs aangekondigd dat ze binnen 10 tot 15 jaar auto's met verbrandingsmotoren volledig zullen weren. Wat een ruimtelijke revolutie, wat een verandering in de relatie tot de omgeving! Tegen 2030 zal de stadsomgeving drastisch veranderd zijn.

Maar behalve de mobiliteit en de toegang tot de stad, is er nog een ander aandachtspunt, nl. de connectiviteit en het gegevensbeheer. Steden worden geconfronteerd met gegevensstromen die ze in de toekomst zullen moeten beheren. Dit beheer zal hen informatie verstrekken die cruciaal is om bepaalde ontwikkelingskeuzes te maken.

Vandaag worden bijvoorbeeld alle verplaatsingen van personen geregistreerd dankzij hun telefoon. Al die informatie is gekend. Eenmaal goedgekeurd, wordt die informatie exploiteerbaar, waardoor precies kan worden achterhaald waar mensen leven, werken en vertoeven, en dus ook waar en wanneer bepaalde noodzakelijke diensten moeten worden verleend. Dit zal een bijzondere impact hebben, maar gaat ook gepaard met grote uitdagingen

De vraag is of de steden in staat zullen zijn om zich deze gegevens toe te eigenen en ze op een verstandige manier te gebruiken. Of zal het de privésector zijn die deze gegevens zal exploiteren en er voordeel uit halen, zoals we vandaag reeds zien gebeuren met platforms zoals Airbnb (dat zoals geweten geen gegevens over accommodaties vrijgeeft)? Deze problemen dreigen nog toe te nemen.

Een andere belangrijk punt dat in het rapport wordt aangehaald, is de levenskwaliteit in de stad. Tegen 2070 zullen Europese burgers acht jaar langer leven. De bevolking zal dus ouder worden. Nu is het zo dat het leeuwendeel van de woningen in Europa ouder zijn dan 70 jaar.

Hoe zullen ouderen kunnen leven in gebouwen die niet langer aangepast zijn aan hun noden? Wie niet meer met zijn kinderen leeft, heeft nood aan een ander soort ruimte.

Het ontwerp van de ruimten wordt van cruciaal belang. Jonge populaties - en we kunnen Brussel als voorbeeld noemen, aangezien de bevolking van de Belgische hoofdstad zes jaar jonger is dan het Belgisch gemiddelde - vormen ook een economische en sociale uitdaging. Een woning kopen is steeds moeilijker geworden.

In München bijvoorbeeld, volstond in 2008 nog vijf jaar loon om een woning te betalen. In 2018 moet men hiervoor negen jaar werken. In tien jaar tijd zijn de prijzen dus bijna verdubbeld. Voor een groot deel van de bevolking is een woning onbetaalbaar geworden. München is verre van een uitzondering op dat vlak: tussen 2007 en 2019 stegen de prijzen in Europa, zowel voor huur- als koopwoningen, met 20 %. In België zijn de huizenprijzen in 12 jaar tijd met bijna 40 % toegenomen. De huurprijzen zijn net niet met 20 % de hoogte in gegaan.

Tot slot worden de steden geconfronteerd met de internationale verbintenissen. De belangrijkste daarvan is het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. De steden zijn verantwoordelijk voor 70 % van de uitstoot van broeikasgassen.

Het is dus duidelijk dat Europa nooit haar doelstelling zal bereiken zonder de medewerking van haar steden. Verschillende studies, met name van de VN en de OESO, stellen dat 80 % van de maatregelen op lokaal vlak moet worden genomen, te beginnen bij de steden.

Tegen 2030 moet België de uitstoot met 35 % terugdringen; vandaag zitten we nog maar op 19,5 %. Zoals u wellicht bekend is, koestert de Europese Commissie zelfs de ambitie om het Europese continent tegen 2050 volledig klimaatneutraal te maken. Deze 19,5 % werden bereikt met lineaire, productivistische maatregelen, die de bestaande processen verbeteren.

We hebben met andere woorden wat meer gerecycleerd, wat beter geïsoleerd, maar onze bedrijfsmodus is niet ten gronde veranderd. Er is nog geen sprake van een echte omwenteling.

Om dit doel te bereiken, moet het systeem zelf veranderen en mogen we niet meer investeren zoals vroeger. We moeten investeren in transitie. Ik verduidelijk: als we vandaag moeten investeren in het recyclen van afval, moeten we dan nog een nieuwe verbrandingsinstallatie bouwen?

Zo ja, dan zal de uitstoot van broeikasgassen inderdaad met enkele procenten naar beneden gaan, maar dan zullen we nooit het streefdoel van 50 % halen. Er moet dus worden ingezet op groei modellen die de keten volledig veranderen. Dat is één van de prioriteiten die nu reeds duidelijk is in de investeringskeuzes van Europa. Europa zal investeringen weigeren die de vermindering van broeikasgassen tegengaan.

Steun voor alle steden op Europees niveau

De Europese Unie heeft geen visie op wat een stad moet zijn. Dat neemt niet weg dat 70 % van de Europese regelgeving van toepassing is op de steden en rechtstreeks door de steden wordt uitgevoerd. Dit betekent dat Europa door haar investeringen of regelgeving toch een impact heeft op de steden en derhalve ook een eigen visie moet ontwikkelen.

De aanpak of het ondersteuningsmodel voor de steden is een model waarvan wordt gezegd dat het geïntegreerd, lokaal en polycentrisch is in de zin dat we niet bijdragen aan de concurrentie tussen de steden, maar aan hun complementariteit. Het is een model dat eigen is aan Europa.

Veel andere continenten hebben modellen voor stadsontwikkeling opgezet die gebaseerd zijn op centraliteit. In deze benadering is een van de elementen die Europa benadrukt de samenwerking tussen de verschillende machtsniveaus, ook met de burgers.

Wat de financiële steun (EFRO/ESF) betreft, is er een stedelijke specificiteit: in de periode 2014-2020 werd meer dan 100 miljard euro geïnvesteerd in de steden. Daarbij werd 8 % van het totale bedrag, oftewel 17 miljard euro, door de steden zelf beheerd.

Onze wetgeving voorziet dat de steden zelf de directe begunstigden van deze fondsen zijn. Ten aanzien van de internationale verbintenissen, met name op milieugebied, is de emancipatie van de steden, waardoor ze meer middelen krijgen, een belangrijke hefboom voor economische ontwikkeling, milieukwesties en sociale kwesties. Op Europees niveau worden momenteel 960 geïntegreerde stedelijke strategieën uitgevoerd (cf. STRAT-Board).

We vermelden hierbij ook het URBACT-programma (96 miljoen euro) ter versterking van het netwerk van Europese steden. Daarnaast heeft de EU het Urban Innovative Action programma gelanceerd om innoverende stedelijke acties te steunen met een budget van 372 miljoen euro.

Een aantal Belgische steden nemen hieraan deel: Antwerpen met het thema kringloopeconomie, Gent met mobiliteit, Seraing rond het thema armoede en Brussel rond het thema huisvesting

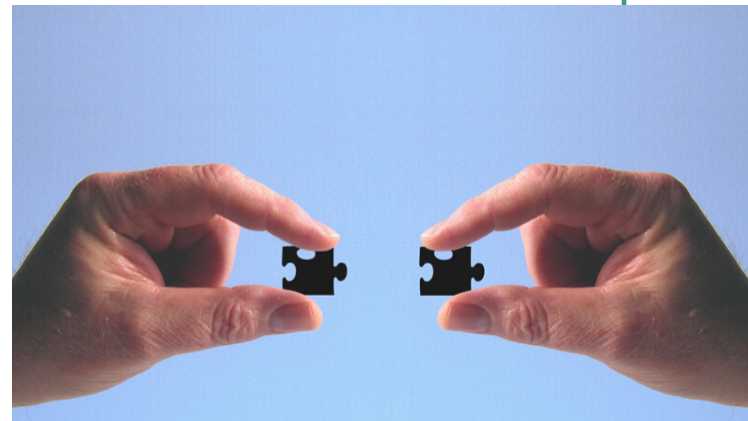

Voor het volgende beheersprogramma en de doelstellingen voor 2021-2027, worden vijf hoofdprioriteiten vooropgesteld:

- een slimmer Europa (innovatie en slimme economische transformatie);
- een groener, koolstofarm Europa (inclusief energietransitie, ringlooeconomie, aanpassing aan de klimaatverandering en risicobeheer);
- een meer verbonden Europa (mobiliteit en connectiviteit van informatie- en communicatietechnologieën - ICT);
- een sociaal Europa (de Europese pijler van sociale rechten);
- een Europa dat dichterbij de burgers staat (duurzame ontwikkeling van stedelijke gebieden, plattelands- en kustgebieden en lokale initiatieven).

Voor dit programma wordt een bedrag van 262 miljard euro vrijgemaakt voor heel Europa, gespreid over zeven jaar. Dat zijn dus aanzienlijke sommen; de selectie van de projecten zal op dezelfde manier gebeuren als in de voorgaande jaren. We benadrukken hierbij wel dat 6 % van de EFRO-enveloppe naar duurzame stadsontwikkeling moet gaan. De toegang tot het fonds is ook onderworpen aan twee bijkomende voorwaarden:

- investeringen op basis van geïntegreerde strategieën voor ruimtelijke en lokale ontwikkeling (multi-thematisch, multi-actor, multi-level governance);
- competente lokale en territoriale actoren die de operaties moeten kiezen of die bij de keuze van operaties moeten betrokken worden.

Europa heeft ook een voorstel rond het Europese stedelijke initiatief op tafel gelegd. Er is een overvloed aan initiatieven en programma's die op vrijwillige basis werken maar geen gemeenschappelijke noemer hebben. Dit programma wil daarom alle tools samenbrengen die verband houden met de stedelijke dimensie, met een begroting van 0,5 miljard euro.

Dit initiatief heeft tot doel de geïntegreerde en participatieve benaderingen van duurzame stadsontwikkeling te versterken en een nauwere band tot stand te brengen met de relevante EU-beleidslijnen en in het bijzonder de investeringen in het cohesiebeleid.

Daartoe zal dit initiatief de samenwerking en de capaciteitsopbouw van de stedelijke actoren, de innovatieve acties, de kennis, de beleidsontwikkeling en de communicatie rond duurzame stadsontwikkeling vergemakkelijken en ondersteunen.

Duurzame stadsontwikkeling berust op drie krachtlijnen:

- ondersteuning van capaciteitsopbouw;
- ondersteuning van innovatieve acties;
- ondersteuning van kennis, beleidsontwikkeling en communicatie.

Dit initiatief bestrijkt alle stedelijke gebieden en kan de stedelijke agenda voor de Europese Unie ondersteunen. De stedelijke agenda voor de EU is een initiatief dat in 2016 door de Europese Commissie, de lidstaten en de steden werd gelanceerd om het hoofd te bieden aan de uitdagingen inzake stedelijke ontwikkeling.

Van daaruit werden partnerschappen opgezet - België en de Belgische steden zijn hierin behoorlijk actief - om per thema te onderzoeken hoe de Europese regelgeving kan worden verbeterd. Inmiddels zijn er 262 partnerschappen opgezet en honderden steden toegetreden, wat maakt dat zij op Europees niveau echt hun stem kunnen laten gelden.

HET STANDPUNT VAN DE LOKAAL VERKOZENEN

Door **Lalynn Wadera**
Schepen van economie en
diversiteit, stad Leuven

"Leuven, een zorgzame, groene en welvarende stad"

Ik wil u eerst wat achtergrondinformatie geven over mijn stad. Leuven is een stad met 100.000 inwoners. Een middelgrote stad dus. Maar wat heel eigen is aan onze stad, is dat wij elk jaar 60.000 studenten verwelkomen. Dat maakt dat we een bevolking van 160.000 personen op een relatief klein grondgebied beheren. En dat werkt vrij goed.

De aanwezigheid van de universiteit, de KU Leuven, is dé onderscheidende factor van onze stad. Het feit dat we een grote universiteit op ons gemeentelijk grondgebied hebben, heeft tal van gevolgen: heel wat bedrijven, spin-offs en organisaties graviteren rond de universiteit. En dat heeft ook gevolgen voor het leven in de stad.

Burgerparticipatie

Wat de methode betreft, heeft Leuven resoluut gekozen voor burgerdeelname. Wij zijn overtuigd dat deze benadering werkt. Wij willen niet alles beslissen voor de bevolking, wij willen samen mét de bevolking beslissen.

Behalve de burgers zijn er heel wat mensen met een grote expertise in tal van domeinen en deze kennis moet worden verzameld en opgewaardeerd. We hopen - en we zien dit reeds in de praktijk gebeuren - dat de participatie die zo op gang komt, reële perspectieven zal bieden en tegemoet zal komen aan de behoeften van de burgers, of ze nu van Leuven zelf zijn of rond de stad actief zijn.

We bouwen op die manier aan een warmere, inclusievere stad. Het is een principe dat ons nauw aan het hart ligt. Het zorgt ervoor dat de inwoners het gevoel krijgen erbij te horen en dat ze trots zijn om Leuvenaars te zijn, zodat ze in zekere zin ambassadeurs van hun stad worden.

A) Horizontaal beheer

Wanneer we het hebben over deze participatie, dan gebruiken we horizontale beheersmodellen, dat wil zeggen dat de stad het kader bepaalt (we hebben een visie, een beleid, zoals bijv. ecologie of economie), maar dat we vervolgens alle actoren samenbrengen om betekenis te geven aan dat kader en om tegemoet te komen aan de wensen van de burgers.

Dit horizontale beheer is gebaseerd op het viervoudige helixmodel:

- ondernemingen;
- lokale overheden;
- experts;
- burgers.

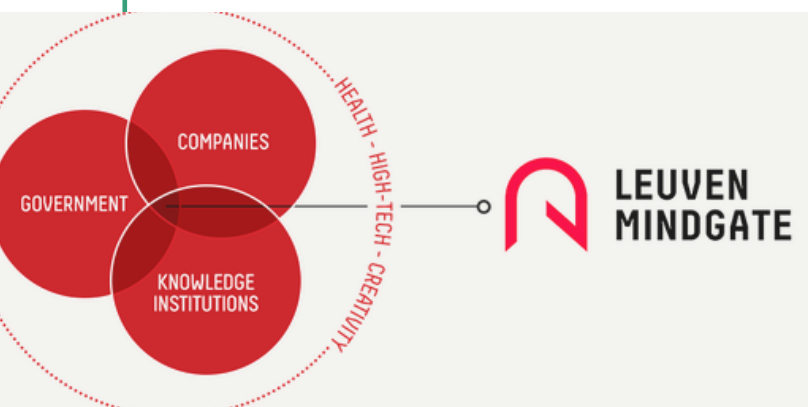
Het is een illusie te denken dat de stad de economische, ecologische of sociale uitdagingen alleen aankan. Leuven kan gelukkig op heel wat netwerken rekenen die bijdragen aan deze dynamiek.

Dat is een belangrijk middel om de prioriteiten en beleidslijnen van de stad te bepalen. Elke dag komen Leuvenaars samen om te werken rond deze prioriteiten en om creatieve oplossingen te zoeken.

Leuven 2030 is bijvoorbeeld een netwerk rond de klimaatproblematiek. Het moedigt inwoners, bedrijven, scholen, organisaties en verkozenen aan om actie te ondernemen en samen te ijveren voor koolstofneutraliteit.

Een ander belangrijk netwerk, Leuven MindGate, werd in juni 2016 opgericht door 29 toonaangevende kennisinstellingen, bedrijven en overheidsinstellingen uit de Leuvense regio. Leuven MindGate vertrekt vanuit de vaststelling dat de Leuvense regio een krachtpatser is op het vlak van gezondheidszorg, high-tech en creativiteit. De stad bezit alle troeven om dé regio bij uitstek te worden op vlak van ondernemen, onderzoek, studeren en leven. Leuven MindGate wil daarom de regio internationaal op de kaart zetten en zo meer bedrijven, investeerders en talent naar hier halen.

Leuven MindGate wil tevens een motor zijn om het bestaande ecosysteem en de unieke kruisbestuiving tussen de lokale bedrijven te stimuleren. Dit doen we door deze spelers samen te brengen en actief deel te nemen aan zowel nationale als internationale projecten.

B) Veelzijdige participatie

Deze participatie wordt op verschillende manieren georganiseerd en komt tot uiting in erg verscheiden domeinen.

Zo hebben we bijvoorbeeld het initiatief "Leuven, maak het mee" gelanceerd, waarbij de gemeente iedereen oproept om na te denken over de toekomst van de stad en om zijn ideeën voor het Leuven van morgen te delen.

De gemeenteraad heeft vervolgens de ideeën van de burgers verwerkt in haar plannen voor de stad. Elke inwoner van Leuven ontving in deze context een postkaart waarop hij zijn stem kon laten horen en zijn project of idee voor de stad kon voorstellen. Leuvenaars konden online ideeën voorleggen.

We bereikten op die manier een erg ruim publiek, dat bovendien sterk geëngageerd bleek, want we kregen duizenden ideeën binnen. Het was niet enkel de bedoeling om voorstellen van burgers te ontvangen, maar ook om te antwoorden op hun voorstellen en te zeggen wat wel of niet mogelijk of financieerbaar was en of hun voorstel paste binnen de visie op de ontwikkeling van de stad.

We hebben dus de inspanning geleverd om de suggesties van burgers te beantwoorden. We hebben met heel wat ideeën rekening kunnen houden en werken nu samen met de burgers aan de implementatie ervan. Dit creëert opnieuw mooie synergieën tussen de verkozenen en de burgers.

Een andere manier om de burgers te betrekken is door hen te informeren. Toegegeven, dat is de meest klassieke manier om burgers te laten deelnemen.

Maar wat wij willen doen, is meer dan louter informeren: wij willen de burgers raadplegen en hun mening vragen. Daarnaast hebben burgers ook de mogelijkheid om initiatieven te lanceren in hun wijk, hierin gesteund door de stad. Het project is getiteld "Kom op voor je wijk".

We krijgen in dit verband steeds meer aanvragen binnen. Op basis van deze initiatieven hebben we boeken uitgegeven waarin alle wijkprojecten worden gebundeld, waaruit burgers inspiratie kunnen putten.

De prioriteiten van de stad zijn viervoudig:

- Aantrekkelijke banen in de buurt creëren voor iedereen;
- Samen leven in diversiteit;
- De ecologische voetafdruk beperken;
- Armoede bestrijden.

1) Aantrekkelijke banen in de buurt creëren voor iedereen

Wat de tewerkstelling betreft, moet Leuven een stad "voor iedereen" zijn. De aanwezigheid van de universiteit trekt hooggekwalificeerde beroepsprofielen aan.

Er is een echte dynamiek en toegevoegde waarde in de stad dankzij de universiteit, maar ook andere categorieën van de bevolking moeten van deze dynamiek kunnen profiteren.

Ik wil hierbij enkele cijfers belichten: ons werkloosheidspercentage van 7,4 % is lager dan het gemiddelde van de overige steden.

Een ander cijfer betreft het pendelverkeer. Dat ligt hoger dan het gemiddelde (nl. 73 % t.o.v. 65,2 % gemiddeld), hetgeen te wijten is aan de nabijheid van Brussel.

Dit doet uiteraard vragen rijzen in termen van mobiliteitsbeheer. Om de uitdaging op het gebied van werkgelegenheid aan te gaan, geloven wij ook hier, en dit zal niemand verbazen, in deelname. Alles wat we samen doen, doen we immers beter.

We willen bijvoorbeeld sterkere en stabielere partnerschappen opbouwen met organisaties zoals de VDAB, het onderwijs, de universiteit, de opleidingscentra en de werkgevers, om ons sociale en economische weefsel te versterken, zodat iedereen zich goed voelt in Leuven, er zich kan ontplooien en er kan blijven om werkgelegenheid te creëren.

We koesteren ook de ambitie om de sociale economie te steunen. Het is een zeer sterke pool die de stad ondersteunt. Als stad hebben we de uitdrukkelijke keuze gemaakt om de sociale economie dezelfde waarde toe te kennen als alle andere sectoren en deze dan ook vanuit de overheid te steunen. We hebben hiervoor ook budgetten vrijgemaakt.

Ook het onderwijs moeten worden gesteund. We zijn van mening dat onderwijs een essentiële hefboom is om meer talent te genereren. We realiseren ons dat hier ruimte is voor verandering. Daarom moet de stad de nodige budgettaire capaciteit genereren om een zo rijk en volledig mogelijk educatief aanbod te ontwikkelen. Dit betekent ook dat het leren van de Nederlandse taal tot betere resultaten moet leiden.

Wat de start-ups betreft, is het de bedoeling om mensen met uitstekende ideeën te ondersteunen, zodat ze hun project kunnen ontwikkelen én in Leuven kunnen blijven, en zodat ze kunnen deelnemen aan de reflectie rond de stad van morgen. Het is belangrijk dat we deze talenten steunen. Dat is de ambitie van Leuven MindGate, onder andere.

Wat het ondernemen betreft, wil Leuven een internationale uitstraling hebben en zo aantrekkelijk mogelijk zijn. Leuven is een bloeiende stad die heel wat voordelen biedt. Helaas wordt zij in haar ontwikkeling geremd door de weinig beschikbare ruimte. De grondprijzen zijn erg hoog, wat ondernemingen kan ontmoedigen om zich in Leuven te vestigen.

Een project zoals Leuven Noord speelt hierop in, met een extra oppervlakte van 240.000 m² voor grote en kleine ondernemingen, die zo een ideale plaats krijgen om hun activiteiten te ontwikkelen. Opnieuw staat participatie en samenwerking hier centraal, meer bepaald met de KU Leuven en de NMBS.

Een ander initiatief dat we de afgelopen jaren hebben gelanceerd, is het International House, een gezamenlijk initiatief van de stad Leuven en Leuven MindGate. Het International House Leuven is een centrum voor informatie, kennis en diensten voor expats en hun gezin, en voor organisaties in de Leuvense regio die internationale talenten in dienst hebben.

We hebben veel bedrijven. Die moeten buitenlands talent kunnen aantrekken, vooral in de innovatiesectoren.

Onze ambitie is om de hervestiging, de sociale integratie en het leven en werk van deze mensen in de regio te ondersteunen. Het International House is bovendien een dynamische draaischijf voor lokale netwerking en gemeenschapsvorming. Het versterkt en benadrukt het gevarieerde en internationale karakter van Leuven.

2) Samen leven in diversiteit

Er zijn 171 nationaliteiten aanwezig op het gemeentelijk grondgebied. Dat zijn zowel expats als vluchtelingen. We zijn de tweede Vlaamse stad met de grootste bevolking van buitenlandse origine.

Dat zijn vooral jongeren: 44,6 % van de personen van buitenlandse origine zijn jongeren. Leuven is ook een erg positieve stad, die openstaat voor andere culturen. 47 % van de bevolking beschrijft de stad ook in deze termen.

Deze diversiteit is uiteraard een uitdaging voor de hele stad. Een eerste stap is integratie, die de lokale verankering van deze mensen moet bevorderen. En dat gebeurt door de Nederlandse taal te leren. Dat is een onmisbare stap om contacten, uitwisselingen en ontmoetingen te bevorderen.

Er worden dan ook heel wat inspanningen geleverd op het vlak van opleiding, zodat mensen van buitenlandse afkomst zo snel mogelijk de Nederlandse taal onder de knie krijgen. Een vermeldenswaardig initiatief is 'Taalvloer'. Een taal leren doe je niet alleen op school.

Daarom willen we niet-autochtonen de mogelijkheid geven om Nederlands te oefenen in het dagelijks leven. We moedigen hen meer bepaald aan als vrijwilliger aan de slag te gaan in een vereniging, om er 'echte' gesprekken in het Nederlands te kunnen voeren en tegelijkertijd kennis te maken met een Belgische (werk)omgeving. Zo groeit hun vertrouwen in hun taalkennis en wordt hun nieuwe leven hier ietwat gemakkelijker.

Een harmonieuze samenleving komt tot stand doordat mensen elkaar beter leren kennen en meer momenten samen delen. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren door de feesten die door de verschillende culturele gemeenschappen van de stad worden georganiseerd. Een voorbeeld: Chinees nieuwjaar.

Leuven heeft al maatregelen genomen om racisme te bestrijden, voor een racismevrije toekomst. De stad heeft het charter ondertekend van de Europese Coalitie van Steden tegen Racisme (ECCAR), een netwerk van Europese steden die racisme op lokaal niveau bestrijden.

Tweehonderd partners hebben zich geëngageerd voor een "Leuven zonder racisme".

Onderwijs is een belangrijk thema in onze strijd voor een stad zonder racisme. Als we gelijke kansen als hoofddoelstelling willen vooropstellen, dan is het beheer van de diversiteit in onze scholen een grote uitdaging. We zien het, scholen worden steeds gekleurder.

En toch: als je leerlingen vraagt om de huidskleur van een personage in te kleuren, dan nemen bijna alle kinderen - ongeacht hun afkomst - meestal hetzelfde kleurpotlood: lichtroze. Het onderwijsnet heeft daarom een actie rond 'kleurpotloden zonder racisme' opgezet om het onderwijs aan te moedigen om diversiteit te zien als een meerwaarde.

Daarnaast heeft Leuven een vluchtelingenbeleid ontwikkeld dat integratietrajecten van zes maanden steunt. Daarbij volgen nieuwkomers cursussen om elkaar en hun omgeving te leren kennen en worden ze geholpen om hun trauma's te overwinnen.

We willen vermijden dat deze groep maandenlang moet wachten op een opleiding of taal cursus. Dit alles draagt bij tot een democratische, open dialoog, waarbij we blijven praten over hetgeen ons verbindt en niet over wat ons scheidt.

3) De ecologische voetafdruk beperken

Leuven koestert ook grote ambities op het vlak van het klimaat, met name wat betreft het verkleinen van onze ecologische voetafdruk.

Enkele cijfers: 60 % van de CO₂-uitstoot in Leuven is afkomstig van gebouwen. De stad bestaat voor 47 % uit groene ruimten en 50 % van de Leuvenaars verplaatst zich met de fiets.

Als stad willen we het goede voorbeeld geven, door meer groene ruimten aan te leggen, een duurzame mobiliteit en duurzaam leven voor iedereen te bevorderen en participatie aan te moedigen. We willen naar het voorbeeld van het Leuven 2030-netwerk een koepel oprichten die de universiteit, de inwoners en de verenigingen samenbrengt. In het kader van dit project werden 13 programma's uitgewerkt om koolstofneutraliteit te bereiken op heel wat domeinen.

Dit alles draagt bij tot de vergroening van de stad.

4) Armoede bestrijden

Armoede is een belangrijk thema voor de stad. We moeten dit probleem op vele fronten aanpakken en mensen helpen om hun inkomen aan te vullen, een opleiding te volgen, een woning te vinden of verzorgd te worden. Ik geef hier enkele voorbeelden van initiatieven die in Leuven zijn gelanceerd.

Ten eerste, de huurpremies. We willen kandidaat-huurders in Leuven die al lang op de wachtlijst staan voor een sociale woning financieel ondersteunen om de huurlasten te verminderen.

De huurpremie is bedoeld voor gezinnen met kinderen, als onderdeel van ons programma ter bestrijding van kinderarmoede. Er is ook een sociale kruidenier die een speciaal betaalsysteem toepast waarbij eenieder betaalt in functie van zijn inkomen.

Leuven, groene stad, betekent ook meer vergroening. We steken veel energie in de aanleg van nieuwe openbare parken en putten daarbij ook uit het private aanbod. We denken ook aan de biodiversiteit, met de zogenaamde 'Tiny Forests'. Zo heeft Leuven al twee 'buurtbossen' geplant, samen goed voor meer dan 4.000 bomen.

Naast deze twee bossen blijft de stad zoeken naar extra plaats om gelijkaardige projecten op te zetten in de komende maanden. Burgers kunnen er mekaar ontmoeten en genieten van de rust en de natuur, op een steenworp van hun woning.

Wij vragen ook aan de Leuvenaars om bij te dragen aan de biodiversiteit. Zij kunnen bijvoorbeeld subsidies aanvragen als zij mee beslissen of meewerken aan de aanleg van groendaken, groene gevels, enz.

We kunnen hier ook over mobiliteit spreken, met VELOKadee. Dat is een fietsabonnement (60 euro/jaar) waarbij u de fiets van uw kind kunt inruilen voor een ander exemplaar als uw kind zijn fiets is ontgroeid.

Zo heeft uw kind steeds een degelijke fiets, aangepast aan zijn noden. Dit project geeft zo alle kinderen de kans om op een robuuste, veilige fiets te rijden. Bovendien is het onderhoud van de fiets inbegrepen in het abonnement.

Ik vestig uw aandacht graag op een ander project: KinderKuren. Met KinderKuren helpt de stad de Leuvense basisscholen om na schooltijd opvang te organiseren. KinderKuren organiseert ook leuke en leerrijke activiteiten.

In hetzelfde genre is er het Buddy-project, een initiatief van de stad Leuven waarbij kinderen en jongeren hulp krijgen van een schoolcoach na schooltijd. In beide gevallen is de hoofddoelstelling het bevorderen van de kansen op academisch succes voor iedereen.

INZICHT VAN EEN ARCHITECT & STEDENBOUWKUNDIGE

Door Ariella Masbounji
Grand Prix de l'Urbanisme 2016

"Hoe moet de stadsplanning van een wereld in verandering eruit zien?"

Ik heb veel gewerkt in Europa en tal van steden ontdekt. Ik denk dat we veel van elkaar kunnen leren. We worden elk op ons niveau met dezelfde problemen geconfronteerd, ook al lossen we ze niet op dezelfde manier op.

Mijn werk bestaat erin inzicht te verwerven in de mechanismen van stadsontwikkeling en te kijken welke methoden kunnen worden aangewend. Ik werk vanuit een projectbenadering. Steden hebben me altijd veel meer geboid dan staten, omdat ze in de frontlinie staan van om het even welke bedreiging.

Wat de duurzame ontwikkeling betreft, een nieuw gebied voor het stedelijke project, nemen de steden veel meer het voortouw dan de staten. Neem bijvoorbeeld de Verenigde Staten, die zich volledig hebben teruggetrokken uit het milieudiscours; het zijn dus de steden geworden die zich hiervoor engageren, zoals Seattle of Detroit.

Ik spreek hier als stedenbouwkundige. A priori zijn stedenbouwkundigen optimisten. Waarom? Omdat ze steeds maar moeten horen dat het ene of andere project niet realiseerbaar is, te ingewikkeld is ... Als we ons niet laten leiden door deze emotie, door het verlangen om te ondernemen, dan zullen we ook geen bergen kunnen verzetten.

Het is nochtans geen sinecure: de huidige ontwikkelingen zijn zonder meer beangstigend. De opwarming van de aarde, de toenemende sociale ongelijkheid, de aanwezigheid van koning auto, enz. De stad is onderhevig aan verschillende soorten vervuiling en wordt geconfronteerd met een schaarste aan hulbronnen en een verlies van biodiversiteit.

Bovendien blijven we steken in een ontwikkelingsmodel dat op grote schaal stedelijke wildgroei bevordert - wat een ramp! - door bijvoorbeeld de oprichting van winkelcentra aan de rand te bevorderen.

Om vele redenen lijkt de wereld van morgen onzeker. Hoe kunnen de steden het hoofd bieden aan al deze onzekerheden en aan een wereld in verandering?

Het einde van de grote projecten?

Ik heb veel steden geobserveerd die veranderen, die hetzij geconfronteerd worden met rampsituaties hetzij wensen uit te breiden. Dat zijn vaak de twee drijfkrachten die steden aanzetten tot verandering.

Een stad als Genua ging er enkele decennia geleden sterk op achteruit. De stad had 400.000 inwoners verloren en de overheid wilde Genua opnieuw aantrekkelijk maken voor jongeren om er te werken en te leven. Ze lanceerde daarom een ambitieus project dat bijdroeg tot de heropleving van de haven, met een ongelooflijke energie en weinig middelen. Dit leidde tot een ingrijpende verandering van het imago van de stad.

Behalve de beproevingen waarmee steden geconfronteerd worden, is er ook de wil om uit te breiden. Dat is bijvoorbeeld het geval van Nantes, dat volop inzette op zachte mobiliteit, en meer bepaald het tramnet, en een buitengewoon project uit de grond stampte, nl. Île de Nantes.

Zowel in Genua als in Nantes was men zich bewust van de noodzaak om de bestaande gebouwen, met name industriële gebouwen, te behouden en op te waarderen. Er werd komaf gemaakt met de 'tabula rasa' aanpak van vroeger. Vandaag worden verlaten fabrieksgebouwen omgebouwd tot plaatsen voor vrijetijdsbesteding en creativiteit.

We creëren plekken in de stad waar het goed is om te vertoeven en hebben het lef om initiatieven te verwelkomen die niet meteen voor de hand liggen voor dit soort plaatsen. We maken ruimten vrij, we verwelkomen initiatieven, mensen willen er zich vestigen ...

Dit draagt bij aan de heropleving van de wijk, van het erfgoed dat door de geschiedenis wordt nagelaten ... Beide voorbeelden zijn het resultaat van 20 jaar werken aan grote projecten die het imago van de steden veranderen.

Gedaan met grote projecten! Massale investeringen door steden zijn niet meer van deze tijd: de steden hebben minder geld, zo niet helemaal geen geld meer. Grote investeringen ruimen plaats voor oproepen tot initiatieven die door de overheid worden uitbesteed aan de particuliere sector. De rol van de stedenbouwkundig expert verandert: we stappen over van een vraaglogica naar een aanbodlogica.

Stedenbouwkundige experts worden opgeroepen om ideeën voor te stellen die het grondgebied moeten voeden, zo mogelijk door samen te werken met private operatoren van kleine projecten die betekenis zullen geven aan de algemene visie op de stad.

Stedelijke en culturele vernieuwing is de hefboom voor economische en sociale rehabilitatie

Naast de grote projecten wordt stadsvernieuwing nog steeds beschouwd als een hefboom voor economische en sociale rehabilitatie.

Dat is de motor geweest voor de meeste steden. Een voorbeeld hiervan is Birmingham. Economische ramp, industrieel verlies ... Birmingham, de op een na grootste stad in Engeland, met 1,5 miljoen inwoners, was het mikpunt van spot in Groot-Brittannië. De door de oorlog vernielde stad, werd heropgebouwd tot een moderne stad met een ringweg met een diameter van 400 m in het midden van het stadscentrum.

De overheid had een duidelijke visie: Birmingham zou geen toeristische stad, maar een stad voor zakenreizen worden. Deze strategische visie heeft het mogelijk gemaakt om de openbare ruimte te regenereren door de handelszaken terug naar de stad te brengen. Ik had het over de rampzalige stedelijke wildgroei. Sedert 20 jaar zijn er in Engeland geen commerciële centra meer buiten de stadscentra. Om opnieuw aan te knopen met de openbare ruimte werd er een winkelcentrum opgericht in Birmingham. In Engeland moeten de winkelcentra de steden herstellen. Ze moeten het stadsweefsel herstellen.

Dit vertrouwen in het stedelijke project als hersteller van de economie bestaat nog steeds, maar het is ingewikkelder geworden. Er moet met iedereen rekening worden gehouden en niet alleen met de creatieve klassen. Stadsvernieuwingsprojecten moeten zodanig worden bedacht dat niemand wordt uitgesloten. Wat nu gebeurt, is dat men mensen uitsluit door de prijzen de hoogte in te jagen, waardoor de minder gegoeden niet aan bod komen.

Het stadsgebied, de nieuwe territoriale schaal van het stadsproject

Het is vandaag ondenkbaar om te zeggen dat stadsplanning slechts op een deel van de stad plaatsvindt. Dat is immers zinloos op een grondgebied dat zo verspreid is, zoals België of Frankrijk. We moeten dus van schaal veranderen, vooral met het oog op de ecologische en milieugebonden uitdagingen. Deze uitdagingen moeten worden aangepakt met grootschalige strategieën. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de zogenaamde 'vergeten' gebieden.

De term is weliswaar denigrerend, maar deze gebieden bestaan wel degelijk. In Italië heeft men geschat dat deze gebieden 60 % van het land vertegenwoordigen. Dat zijn gebieden die verstoken zijn van enig diensten- of vervoersaanbod en die geconfronteerd worden met alle moeilijkheden die men zich maar kan voorstellen ... de voedingsbodem van de gele hesjes.

Een studie heeft aangetoond dat het verband tussen de vergeten gebieden en de gele hesjes heeft geleid tot extreem stemgedrag. Het zijn niet noodzakelijk de armste gebieden, maar het zijn gebieden die letterlijk te midden van niks liggen. Het is dus heel erg belangrijk om een schaalverandering tot stand te brengen.

Een unieke ervaring in Europa wordt ons aangereikt in Duitsland. Daar vind je het Emscher Park, een 70 km lang park dat volledig in het teken staat van duurzame ontwikkeling. De regel is dat er geen nieuwe gebieden worden verstedelijkt.

Dit werken op een grote schaal was fascinerend, omdat het werd gedreven door ecologie, economie en sociaal werk. Een project dat in deze context werd aangemoedigd, is een Turks vrouwencafé, een project dat uit hetzelfde vat tapt als de reconversie van de voormalige fabrieken en steenkolenmijnsites.

Momenteel ben ik erg geïnteresseerd in het Franse mijnbekken, ook een 'vergeten' gebied, al is er wat weerstand tegen het gebruik van deze term. Het gaat om noodlijdende gebieden waaruit de vroegere industrie is weggetrokken. Regelrecht rampgebieden ... Nergens in Frankrijk zijn er zoveel zieken, is de levensverwachting zo laag en het werkloosheidscijfer zo hoog, enz. De Franse Staat heeft er het Louvre-Lens opgetrokken. Dat levert jaarlijks zo'n 500.000 bezoekers op.

Het gebied werd grondig aangepakt: er werd onder meer een netwerk van parken aangelegd op de vroegere slakkenbergen.

Het resultaat, dat tot stand kwam met weinig middelen en voortbouwend op het bestaande, is ronduit verbluffend. De situatie is weliswaar verbeterd, maar het vertrouwen is nog niet hersteld. Er rijzen nog enorme vragen over de manier waarop de lokale tewerkstelling kan worden bevorderd.

Het Louvre geeft bijvoorbeeld opleidingen in mondelinge taalvaardigheid aan de jongeren van het mijnbekken. Kan er sprake zijn van solidariteit tussen winnaars en verliezers? Dat is de insteek, en ook een nieuwe dimensie voor het stedelijk project. Eén van de antwoorden is de grote schaal: in Frankrijk hebben we metropolen met aanzienlijke bevoegdheden gecreëerd. Enkel in Marseille gaat het al over meer dan 3.000 km².

Deze verstedelijking heeft een voldoende grote schaal om op het grondgebied in te werken, ook al is de implementatie ingewikkeld. In Marseille heeft het hele grondgebied slechts drie dagen voedselautonomie, terwijl het een enorm agrarisch gebied is, maar vanwege de stadsuitbreiding ontstaan er problemen met de waterbevoorrading ... met alle gevolgen van dien bij brand... Het werken op de juiste schaal maakt het mogelijk om de sociale en ecologische uitdagingen aan te pakken.

Qua schaal kunnen we bijvoorbeeld, nog steeds in Frankrijk, het voorbeeld van de Loiremonding aanhalen: een gebied van 100 km tussen Nantes en Saint-Nazaire. De biënnale voor hedendaagse kunst die langsheen het riviertraject werd georganiseerd, was een erg interessant project. Het gaf een gevoel van verbondenheid met dit grondgebied en elk kunstwerk bood de gelegenheid om met de steden samen te werken.

Van daaruit werd er samengewerkt met de burgemeesters. Zo werd er bijvoorbeeld beslist om biologisch voedsel aan te bieden in de kantines. Resultaat? Een dergelijk initiatief is in het belang van de plaatselijke landbouwers.

Duurzame ontwikkeling als leefwijze en werkfilosofie

Duurzame ontwikkeling wordt vaak per thema benaderd (mobiliteit, huisvesting, energie, enz.) en niet als een coherent geheel. Het grootste toonbeeld is wat dat betreft Breda, Nederland, waar duurzaamheid een leefwijze is.

Op het vlak van stadsontwikkeling kan de energieproblematiek nieuwe initiatieven tot stand brengen in de steden. In erg moeilijke wijken van Madrid, Spanje, werden bijvoorbeeld technologische bomen 'geplant' die zorgen voor water, energie en een plek voor ontspanning.

Het belangrijkste is om de leefwijze en gedragingen aan te pakken, zoals in Karlsruhe, waar de bewoners mee een autovrije wijk hebben ontworpen die zo goed als energieneutraal is.

Duurzaamheid zal pas een feit zijn als onze leefwijzen duurzaam zijn, en niet omdat een regering het oplegt. Beide zijn noodzakelijk. Als er geen sociale vraag is, dan zijn de slaagkansen nihil.

In Frankrijk zijn hiervan enkele voorbeelden, waaronder in de Parijse wijk van de Bibliothèque Nationale, waar de ontwikkelaar alle gelijkvloerse verdiepingen heeft opgekocht om er het type winkels van zijn keuze in onder te brengen.

Een ander interessant project in Parijs is het Vital'quartier, een maatregel die de stad in staat stelt om de weinig productieve gelijkvloerse verdiepingen op te kopen en aan andere bestemmingen toe te wijzen.

De andere uitdaging is om de toegangen tot de stad te herstellen, om de relatie tussen het centrum en de periferie opnieuw in balans te brengen. Handelaars blijven echter aandringen op een verouderd model, door centra te creëren die steeds verder van de steden verwijderd zijn en door er klanten aan te trekken met een vrijetijdsaanbod.

Initiatieven bevorderen

Zowat overal in Europa worden participatieve budgetten toegekend. Het is belangrijk dat de bevolking zich projecten toe-eigent en geld krijgt om die te realiseren.

Berlijn, bijvoorbeeld, is een echte specialist in het promoten van burgerinitiatieven. Idem voor Amsterdam.

Tijdens de crisis kon de stad geen projecten meer ontwikkelen. Daarop klopten enkele creatievelingen aan bij de overheid met de suggestie: "geef ons gronden en wij zullen er iets van maken."

Het beheer van de mobiliteit en de openbare ruimte: de "bewandelbare stad"

Voorrang geven aan voetgangers en zachte mobiliteitsvormen is een ware uitdaging voor de steden. We kunnen dit heel goedkoop doen, door ruimte te winnen op de wegen, om openbare ruimten te creëren.

De begane grond als stadsproject

De stad moet aangenaam zijn en dus levendige gelijkvloerse verdiepingen hebben. Deze denkoefening heeft niet enkel betrekking op handelszaken, maar op alle gebouwen die uitgeven op de straat.

Ze namen bijvoorbeeld een ernstig vervuilde grond, plaatsten er oude boten, waarin ze kantoren en bistro's inrichtten. De gronden werden inmiddels gesaneerd door de vegetatie. Openstaan voor initiatieven is verrijkend. Maar daarvoor moet het DNA-profiel veranderd worden, door deze knowhow te integreren in de ontwikkeling van het grondgebied, door een beroep te doen op de gemeenschap.

Plan en project samenbrengen

In de stadsplanning van morgen is het essentieel om plan en project samen te brengen. Twee werelden die mekaar verafschuwen. Het plan is de voorbereiding. Ik denk dat planning essentiëler is dan ooit, maar die moet op een erg soepele manier gebeuren.

Wat me op dat vlak is opgevallen, is wat de Amerikanen met het NYC Plan doen. Ze zetten daarmee volop in op milieu, huisvesting en mobiliteit en hanteren daarbij het principe: toepassen op basis van door agentschappen uitgevoerde projecten.

Publiek-private samenwerkingen

We hebben lang gedacht dat de privésector ons zou redden. In bepaalde gevallen is dat ook zo. In Liverpool bijvoorbeeld, is het stadscentrum op die manier gered, maar dan wel in het kader van een herziening van wat de stad wilde bereiken.

Het is niet omdat de privésector het project uitvoert, dat de overheid ontslag neemt. Dat is een belangrijke boodschap. Natuurlijk werken we samen met de privésector, maar we blijven tegelijkertijd actief. De stad zegt wat zij wil bereiken en onderhandelt volgens een contractbenadering.

Durven handelen en durven falen

Ik pleit voor diversiteit en evolutiviteit: de stad van morgen is een evolutieve stad; we hebben politici nodig die risico's durven nemen. Dat is meer dan ooit nodig, want alle projecten krijgen tegenwoordig tegenwind. Lissabon is bijvoorbeeld de uitdaging aangegaan om de auto uit de stad te weren en de stad terug te geven aan de voetgangers. Iedereen waarschuwde de burgemeester dat hij hiermee zijn herverkiezing op het spel zette. Hij won de verkiezingen echter met vlag en wimpel. We hebben politici nodig die niet wijken voor sociale druk.

Solidariteit en billijkheid vereisen een verwevenheid van de stedelijke en sociaal-economische aspecten van een project.

Wat te doen om de sociale cohesie op zijn grondgebied te versterken? Dat kan uiteraard door op grote territoriale schaal te werken, door niemand uit te sluiten bij inrichtingsprojecten, door de kosten van de woningen te beheersen ... Dat zijn belangrijke werkpunten voor de stad van morgen. In Berlijn worden vluchtelingen opgevangen in de luchthaven. In Lissabon worden wijken gebouwd die inzetten op diversiteit.

Een stad maken die niet saai is, die evolutief en verscheiden is

Een wervelende stad is een tolerante, productieve stad, waar het ongewone een kostbaar goed is. Een stad is nooit af. Van de stedenbouwkundige experts van morgen wordt verwacht dat zij optimistisch, vasthoudend, nieuwsgierig en vrij van geest zijn, dat ze afzonderlijke disciplines samenbrengen, nieuwe initiatieven verwelkomen maar toch fundamentele waarden verdedigen.

HET STANDPUNT VAN DE STADSBEOEFENAARS

Door Renaud de Backer,
Patricia Vanderbauwhede en
Gregor Stangherlin

ROOF network & Housing First Lab
Belgium

"La fin du sans-abrisme en Belgique : une utopie ?" (Renaud de Backer & Geert De Bolle, Housing First Lab)

Voordat we de kern van de zaak bespreken, is het nuttig enkele feitelijke gegevens onder de aandacht te brengen: in België sterven daklozen gemiddeld tussen de 45 en 50 jaar. Ze hebben dus een levensverwachting die 30 jaar lager is dan de rest van de bevolking.

Daarnaast worden de kosten, vooral die voor de noodopvang, alsmaar hoger. Men kan zich dus afvragen of het wel nut heeft om opvangplaatsen per nacht of seizoensopvang aan te bieden.

Een tweede cijfer dat men in de gaten moet houden: + 96 % daklozen die op straat slapen, enkel in Brussel.

Housing First Belgium

Housing First Belgium is een project dat chronisch daklozen met psychische problemen of verslavingen ondersteunt. Het typische beeld van de dakloze, om het eenvoudig te stellen.

Dit project breekt met de traditionele aanpak die een opeenvolging van stappen bepleit, die de persoon op weg helpen naar een duurzame maatschappelijke integratie via huisvesting.

Deze daklozen worden stap voor stap in tijdelijke woningen ondergebracht, tot zij eindelijk bewezen hebben (of niet) dat zij bekwaam zijn om in een woning te wonen.

Housing First, een model dat begin jaren '90 werd ontwikkeld in de Verenigde Staten, breekt met dit paradigma en geeft deze personen onmiddellijke toegang tot een individuele woning, waarbij zij begeleid worden door een team.

Deze benadering bepleit een onvoorwaardelijk toegang tot huisvesting, los van de verslaving of het psychiatrische probleem. De huisvesting is doorgaans een individuele huurwoning, publiek of privaat, die wordt aangeboden volgens een spreidingslogica - niet iedereen wordt in hetzelfde gebouw ondergebracht. Men probeert de daklozen liever in de stad te verspreiden en een vorm van sociale cohesie te bevorderen.

Men kan de huisvesting uiteraard niet loskoppelen van de begeleiding. Het is niet de bedoeling om in de toekomst duizenden huisvestingsplaatsen te creëren zonder die personen te begeleiden. Dat zou zinloos zijn, ook al is het huidige probleem dat er enkel begeleiding zonder huisvesting wordt aangeboden.

We zien hetzelfde gebeuren in het werkgelegenheidsbeleid: men wil mensen aan het werk krijgen, maar men vergeet daarbij te werken aan jobcreatie.

Onze teams zijn multidisciplinair (juristen, psychologen, maatschappelijk werkers, opvoeders, enz.) met een veranderend perspectief op de tijdelijke huisvesting, aangezien we ondersteuning bieden zolang het nodig is.

De personen die instappen in het Housing First-programma, kunnen tien tot vijftien jaar later nog steeds door deze teams ondersteund worden.

Een tweede kleine revolutie op het gebied van ondersteuning is dat er wordt gewerkt vanuit de noden en sterkten van de persoon en niet op basis van expertise. Er is echt een omkering van rollen in vergelijking met de traditionele begeleiding van daklozen, met name bij psychiatrische stoornissen, waarbij de expert de psychiater is, het medisch korps dat de zorg zal leiden. In ons geval gebeurt deze zorg vanuit de noden en wensen van de persoon in zijn woning.

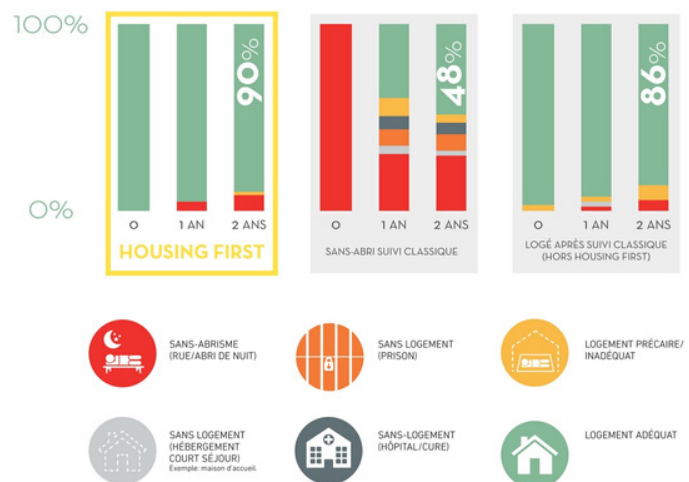
Dit systeem stelt de historische werkwijze met experts die een soort "top-down" ondersteuning ontwikkelen in vraag.

In België heeft de staatssecretaris voor Armoedebestrijding dit experiment gelanceerd in 2013. In het begin werd het project getest in de vijf grootste steden: Antwerpen, Gent, Brussel, Luik en Charleroi. Vervolgens werd het uitgebreid naar 17 steden. In de testfase namen 141 personen deel aan het project; vandaag zijn het er meer dan 700.

Zoals in vele landen was het de bedoeling om eerst de methode te testen - hoewel deze reeds succesvol was gebleken in Europa en Noord-Amerika - door verschillende controlegroepen te vergelijken: een groep die via Housing First werd geholpen, de andere die de klassieke steunvoorziening kreeg.

De resultaten na twee jaar spreken voor zich: 93 % van de huurders in Housing First zijn nog steeds gehuisvest, tegen slechts 48 % in het klassieke systeem. Dit stelt ons in staat om te zeggen dat deze daklozen geen "verloren" zaak zijn, zelfs niet de moeilijkste profielen die vele jaren op straat hebben geleefd.

Het is heel goed mogelijk om deze mensen toegang te geven tot huisvesting, zodat zij er zich kunnen ontplooiën, hun gezondheid erop vooruitgaat en ze er kunnen blijven wonen.

We zien in elk geval dat de klassieke steunvoorziening zijn grenzen heeft. Het is vanzelfsprekend nodig om in noodgevallen en op ad-hocbasis, wanneer een persoon op straat terecht komt, nachtopvang te voorzien om aan zijn basisbehoeften te voldoen. Maar dit mag niet de enige oplossing op lange termijn zijn.

Uit Amerikaanse cijfers blijkt overigens dat de kostprijs van een overnachting in het Housing First systeem veel lager ligt dan die van noodoplossingen die normaal worden aangeboden.

Overal waar Housing First werd ontwikkeld, werd tegelijkertijd onderzoek verricht op basis van een evidence based practice: het idee is om te experimenteren met een sociale innovatie en de effecten ervan te meten.

Dit is een noviteit die richting moet geven aan het overheidsbeleid, aangezien we momenteel in België niet in staat zijn om het aantal daklozen te tellen en hun profiel te bepalen.

Er bestaan bovendien geen effectenstudies over het traditionele systeem. Via het Housing First Belgium consortium zien we hoe we onderzoek kunnen doen, sociale innovatie tot stand kunnen brengen en het traditionele overheidsbeleid in vraag kunnen stellen.

Dit heeft ertoe geleid dat steden de ambitie claimen om het aantal daklozen structureel terug te dringen, met als uiteindelijke doel de chronische dakloosheid volledig uit te roeien.

Kunnen we een einde maken aan dakloosheid? De nationale strategie van Finland

Sinds het einde van de jaren tachtig is het Finse model geëvolueerd, met een steeds groter wordende wens om duurzame oplossingen te vinden in plaats van tijdelijke huisvesting of ad hoc overnachtingen.

De oplossing is gekend en omvat de massale creatie van betaalbare, hoogwaardige sociale woningbouw. In totaal werd 240 miljoen euro geïnvesteerd in tien jaar tijd.

Vandaag beschikt Helsinki met zijn 650.000 inwoners over 52 overnachtingsplaatsen. Ter vergelijking: Namen heeft 115.000 inwoners en beschikt over 30 opvangplaatsen. Dit wil niet zeggen dat het aantal opvangplaatsen in Namen moet worden verminderd, maar wel dat de voortdurende uitbreiding van de nachtopvang moet worden vervangen door een structurele ondersteuning.

Naarmate het aantal huisvestingsplaatsen toeneemt, neemt de dakloosheid af. Er kan geen einde komen aan dakloosheid zonder dat er sprake is van een beleid waarbij huisvesting wordt gecreëerd volgens de principes van Housing First, dat wil zeggen door het recht op huisvesting onvoorwaardelijk te maken en niet te onderwerpen aan een hele reeks eisen, zoals nu het geval is, en door ondersteuning op maat te promoten.

Een geïntegreerde aanpak ter bestrijding van dakloosheid in België?

De uitdaging voor België, en in het bijzonder voor de steden, is de kwestie van de interfederale strategie: we beschikken over een mechanisme dat in 2014 is ontwikkeld en dat nog operationeel moet worden vertaald naar een samenwerkingsovereenkomst tussen de federale staat en de gefedereerde entiteiten.

Deze samenwerkingsovereenkomst moet een betere coördinatie van de actoren mogelijk maken, met een uitgekiend gegevensbeheer (Hoeveel daklozen zijn er? Welke profielen hebben zij? Welke instrumenten moeten worden ontwikkeld?) en moet uiteindelijk de efficiëntie en de kwaliteit van de instrumenten meten.

Er zijn ook andere krachtlijnen:

- de toegang tot duurzame, kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting mogelijk maken en versterken;
- dakloosheid voorkomen;
- afstappen van het beheer van dakloosheid en een structurele strategie doorvoeren om dakloosheid uit te roeien.

Patricia VANDERBAUWHEDE (stad Gent), leadpartner URBACT ROOFnetwerk

We hebben vastgesteld dat Gent een ernstige huisvestingscrisis doormaakt, die niet eenvoudig op te lossen is. Vooral onze kwetsbare bevolkingsgroepen zijn hiervan het slachtoffer.

Het is ons duidelijk geworden dat we dit niet alleen kunnen oplossen, dat we moeten samenwerken met anderen, op lokaal vlak natuurlijk, maar ook met andere Belgische en Europese steden. Het URBACT-netwerk lijkt ons hiervoor de ideale oplossing.

ROOF

Ending homelessness

We hebben drie oorzaken geïdentificeerd die de stijging van het aantal daklozen kunnen verklaren:

- de wereldwijde financiële crisis;
- de migratiecrisis;
- de huisvestingscrisis.

Alle cijfers wijzen op een stijging van de dakloosheid in heel België. Ook in Europa is deze tendens waarneembaar, behalve in Finland, waar het Housing First model zijn vruchten heeft afgeworpen. Deze vaststelling heeft geleid tot het plan om een Europees netwerk op te richten om de Housing First oplossing in verschillende steden voor te stellen.

Daarbij was het belangrijk om niet alleen belangstelling voor het model te wekken, maar het ook toe te passen, zodat het Europese instrument ter bestrijding van dakloosheid kan worden aangepast. België beschikt niet echt over precieze cijfers over dakloosheid, of het nu om een stad als Gent of Luik gaat of om nationale cijfers gaat.

Dit is een probleem, want als we de omvang van een fenomeen niet kennen, dan kunnen we moeilijk efficiënt te werk gaan en de juiste beslissingen nemen. Werken met 50 daklozen is niet hetzelfde als werken met 1.000 daklozen.

Daarom wil ROOF het fenomeen dakloosheid meten, om op Europees niveau de verschillende situaties op lokaal vlak te kunnen vergelijken. ROOF focust op kennis delen.

Op lokaal niveau ontwikkelt elke partnerstad van het URBACT-netwerk een geïntegreerd actieplan, hetgeen een transversale en multidisciplinaire werkwijze impliceert.

Zo worden alle stakeholders bijeen gebracht. Er worden langetermijndoelstellingen vooropgesteld om dakloosheid aan te pakken, waarbij opvangcentra worden vervangen door het Housing First model.

Het ROOF-netwerk telt vandaag negen partnersteden: Braga, Gent, Glasgow, Göteborg, Luik, Napels, Timisoara, Thessaloniki en Toulouse.

In Roemenië bijvoorbeeld, begint Timisoara pas aan een voorzichtige denkoefening. Thessaloniki wordt vooral geconfronteerd met een vluchtelingenpubliek en Napels bevindt zich enigszins in dezelfde situatie. Glasgow heeft daarentegen reeds veel vooruitgang geboekt op het vlak van Housing First.

Het voordeel van het netwerk is dat het uitwisselingen tussen belanghebbenden uit verschillende sectoren (huisvesting, gezondheidszorg, politiek, enz.) aanmoedigt die anders nooit over dit onderwerp zouden spreken. We bezoeken alle steden met experts om te begrijpen wat ze nodig hebben en wat ze te bieden hebben op het gebied van dakloosheid.

We hebben ondervonden dat de strijd tegen dakloosheid een werk van vele handen is en dat de samenwerking tussen de verschillende diensten moet bevorderd worden. Een geïntegreerd actieplan voor de bestrijding van dakloosheid is een noodzaak om alle belanghebbenden te betrekken en de steden te helpen in dit erg complexe thema.

Dankzij deze uitwisselingen zijn we getuige van de opkomst van een hele reeks oplossingen die de strijd tegen dakloosheid naar een hoger niveau tillen, zoals het SVK (Sociaal Verhuurkantoor) in Gent of het Housing Catcher in Luik.

Dat is een mooie steekproef van Europese steden en van minder of meer ontwikkelde regio's.

Dit betekent dat niet alle partners op hetzelfde niveau staan wat betreft de ontwikkeling van het Housing First model

Zoals we reeds aanhaalden, kan dakloosheid niet worden opgelost zonder de huisvestingscrisis aan te pakken. Een van onze projecten onderzoekt hoe de privé-sector hierbij kan worden betrokken.

We willen ons ook richten op doelgroepen zoals vluchtelingen, met mensen die op de hoogte zijn van deze problematiek. Door te netwerken, proberen we specifieke vragen te beantwoorden, maar ook een zo compleet mogelijk beeld van het probleem te krijgen.

Er is immers een reële behoefte aan een nationale strategie om gegevens over dakloosheid te verzamelen. We kunnen ons niet beperken tot het lokale niveau. Ook voor Europa is dit van essentieel belang! Europa zal eindelijk weten hoe de steden kunnen samenwerken in de strijd tegen dakloosheid. Op dit ogenblik is er geen strategie om dakloosheid te bestrijden. Als ROOF op het niveau van de Europese steden zou kunnen worden gepromoot, zou dit een enorme stap voorwaarts zijn voor Europa.

**Gregor STANGHERLIN (ville de Liège),
netwerkpartner van URBACT ROOF**

In Luik is dakloosheid al lang een centrale en fundamentele kwestie. Dankzij onze ervaring op lokaal vlak hebben we al een brede discussie gevoerd, maar het is duidelijk dat het aantal daklozen toeneemt.

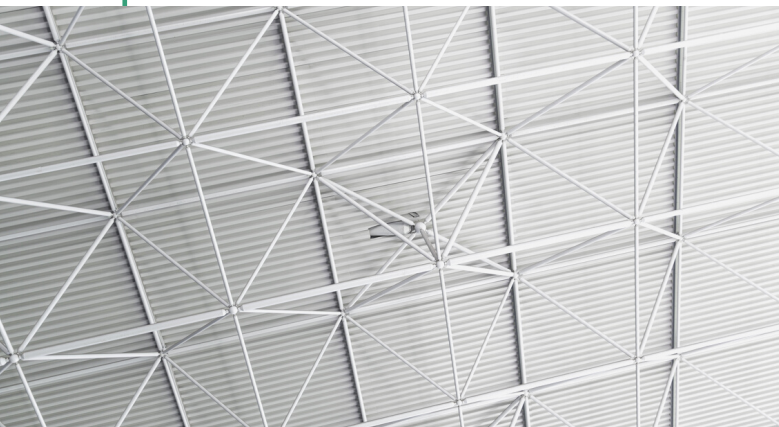
Door netwerken te ontwikkelen, konden we voorbereidend werken op het niveau van België en de steden om gegevens over dakloosheid te verzamelen.

Ondanks het feit dat we over gediversifieerde gegevens beschikken, zijn we nog niet in staat om de omvang van het fenomeen te meten of om de verschillende onderliggende problemen van dakloosheid te onderscheiden.

We ijveren voor uitwisselingen op lokaal, regionaal en federaal niveau tussen onderzoekers, overheidsdiensten en opvangcentra om gegevens te verzamelen en verder onderzoek te verrichten.

Luik en Gent vertonen gelukkig een gelijkaardige problematiek, waardoor er uitwisselingen mogelijk zijn over de manier waarop we onze gegevens produceren en kunnen verbeteren.

Dat is een essentieel element in een netwerk zoals ROOF: we kunnen het overheidsbeleid pas veranderen als we over kwalitatieve gegevens beschikken. Daarom willen we op lokaal, nationaal en Europees niveau partnerschappen met onderzoekscentra aangaan.

Zodra we erin slagen om onze gegevensverzameling en -analyse beter te structureren, waardoor de diversiteit van het probleem wordt aangetoond, kunnen we vervolgens strategieën opzetten om dakloosheid uit te roeien. Maar dat is momenteel niet het geval.

Zowel in Europa als in België blijven we steken in het loutere beheer van de dakloosheidsproblematiek. Het Housing First model biedt wat dat betreft een duidelijke meerwaarde. Men moet echter ook beseffen dat op dit moment slechts een 25-30-tal mensen worden opgevangen door kleine teams in elke stad, terwijl er honderden mensen moeten worden begeleid. Hieruit blijkt dat er een duidelijke kloof bestaat tussen de politieke besluitvorming en de behoeften.

Hoewel het van fundamenteel belang is om deze netwerken tussen steden op te zetten, beseffen we dat dakloosheid niet alleen op het niveau van de grote steden kan bestreden worden, maar ook in agglomeraties, waar duurzame oplossingen moeten worden gevonden. En helaas zijn er, met name in Wallonië, geen instrumenten om bovengemeentelijke strategieën in de strijd tegen dakloosheid te implementeren.

Ten slotte is dakloosheid een tamelijk complex probleem dat verschillende doelgroepen treft en dat het huidige beleid op de helling zet. Om dit preventief en curatief op te lossen, is er een intersectorale samenwerking op het gebied van huisvesting, gezondheid en sociaal beleid nodig.

Als men weet dat er zeven ministers bevoegd zijn voor deze materie, dan hoeft het niet te verbazen dat het erg moeilijk is om duurzame maatregelen te treffen op het vlak van gezondheidszorg.

Het is onze plicht om voor waardevolle inzichten op het terrein te zorgen, om te benadrukken dat er antwoorden moeten gevonden worden voor de problemen in onze steden.

Als we het probleem willen oplossen, dan zal er echter een gecoördineerde actie moeten worden ondernomen, met alle sectoren en overheden. Wij pleiten dan ook voor een federale strategie om dakloosheid te bestrijden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Zoé Lejeune
zoe.lejeune@uliege.be

Nationaal URBACT Contactpunt

<https://urbact.eu/urbact-belgie>

Twitter : @URBACT_BE

Facebook : @URBACTBelgie

